

Búcsú a várostól

Beszélgetés
Gerle Margittal

Kiállítás a Kruger stras-sen. A Római akadémia ösz-tündija. Bemutakozás a San Marcóban és Fajencában. Siklós, Kecskemét. A finn iparművészet tanulmányozá-sa az Arabia porcelán- és femedénygyárban. A pécsi X. Országos Kerámia Biennálé földija a legprogresszívebb alkotásért. Ezek az állomá-sok jelzik Gerle Margit ke-ramikusként eddigi pá-lyautját.

— Régi szép idők? Akkor, amikor az állami mecenatúra még működött, amikor az intézmények, középületek költségvetéseinek másfél, két százalékát képző- és iparművészeti alkotásokra kellett — lehetett — fordítani. Amikor természetes cél-kitűzés volt a tömeggyártás-ban is a megjelenő termé-kek művészeti, tárgy- és vi-zuális szándékának megje-lentése is...

— Igen. Régi idők, idéz, vagy szép szlogeneket. Ma a magyar ipari termelésben (edény, lakóház, közinté-zmény) létrehozott alkotá-sokban, sajnos, nem jelenik, nem jelenhet meg az az igény, követelmény és így azoknak támogatása sem.

— A szegedi iparművé-szeti gimnázium elvégzése után egyből a főiskola, majd az Alföldi Porcelángyár és most itt a Ságvári utcában, az alagsorban kialakított „műterem” ahol szabadúszó-ként „dolgozik”. Hol van a „nagy csapat”, akikkel meg-lehetett volna, és meg is akarták változtatni a gyári tömegtermelés széria-kény-szerűségeinek szorító, de ér-telmes, esztétikai minősé-geit?

— Az alföldihez hasonló gyáraknak ontani kellene az esztétikus használati tár-gyakat. A boltokban ennek ellenére elvéve „botlik” a vásárló az ilyenekbe. Vala-hogy úgy van, eszi, nem eszi, nem kap mást. Ott a hagyományos, ott a jól be-vált, és mondjuk meg öszin-tén, az izléstelen, a giccs. Elszalasztott lehetősége Csongrád megyének a ha-gyomány. Neves művészek által is fémjelzett majolika-gyár, a közel 800 fazekast eltartó Hódmezővásárhely, Szeged kulturális centruma és vonzáskörzete, művészeti jelentősége és hagyományai mintha nem is erre szorítot-ták volna a tüköket.

— Hol szakadt meg ez a lánc? Az izlést, az esztétikát formáló hétköznapiaink...

— Először: mindenki túl akar tenni a művészen. Bi-zonyítva saját szakterületé-nek fontosságát. Másodszor: a gyári zsűrük első csapdaja után jön a kereskedelem. Pedig technikai akadályok, minden ellenkező híresztelés ellenére, szinte nincsenek. A harmadik dolog, hogy a ter-vező művész szellemi bázisa mintha nem is lenne. Így aztán szinte természetes, hogy aki csak teheti, a kéz-művesség felé fordul. Mint ahogy én is. A keserves tapaszlatokkal tarsolgyukban a művészek kivonulnak az iparból. Az egyedül vállalkozó inkább, csinálják azt, bár-melyik műfajban, amelyben benne van az önmegvalósít-ás és legalább egy szűk ré-teghez el is jut, tehát meg-veszik. Csak egyet felejtünk el — mit tehetünk —, még-pedig azt, hogy egy vagy több generáció látja és hasz-nálja lakótelepeink monoto-niáját, mindennapi használa-ti tárgyaink formáját, me-lyek bizony berögződnek és ez a következő generáció génjeibe beépülve szinte természetessé válik

Gerle Margit: „...szeretem ezt a várost, de igazán nem találtunk egymásra.”

— A hagyományokat szolgáló, szinte belemagya-rázó kiállítások bizonyítják, hogy Szeged talán nem sze-reti igazán az iparművésze-tet. Vagy tudomásul veszi, hogy vannak, csak nem is-meri el. Máshol hogy van ez?

— Talán sehol sem köny-nyű... Vagy mégis? Nem furcsa az, hogy éppen Siklós-on fognak kezni építések és keramikuskok? Hogy Kecskeméten alakult meg a kerámiastúdió, hírnevet hoz-va a városra, ahol ennek a mesterségnek semmilyen hagyománya nem volt? Hogy Novák István építész-szel Mezőberény főterén kúttervem valósulhat meg? Mert hogy megfelelő mű-vészetpatronálással, a szak-mák nem egyoldalú érték-ítéletével azért lehet tenni valamit.

— A zenei nevelés Ko-dály-módszerén vitatkoznak már a szakmabeliek is. Eredménye azonban még így is „fűlönfogható”. A vi-zuális és tárgykultúrában ez nem érhető tetten. Csak azért, mert ennek a terü-letnek nem volt, vagy nincs Kodály, Bartókja?

— Ezért is, de ez szemlé-let kérdése is. Finnország-ban például az Arabiában még a tömegtermék sem névtelen. Ez nemcsak nemzeti karakter kérdése. Igé-nyesség, önbecsülés a kézre fogható bögere melegsége, a mindennapi tárgyak eszté-tikája. A hasznosság, a szépség fontossága, annak igénye, vagy hiánya. Amit egy olyan kultúránemt, mint a miénk, nem feledhet el.

— Ha azt a következtetést vonom le, hogy hagyoma-nyaink, megszerzett és ösz-szegyűjtött értékeink elvesz-tése, a bennünket körülve-

vő, az általunk használt tár-gyaktól való elfordulást je-lenti, talán nem túlzok. És ha még nem is ilyen súlyos a helyzet, mindenféleképpen figyelmeztetés. Minél sívá-rabb, esztétikát nélkülöző világot építünk magunk kö-ré, annál igénytelenebb lesz következő generációnk. Megéri? Amikor beszélgeté-sünk végén feltettem a ko-rántsem szokatlan és várat-lan kérdést: hogyan tovább? — meglepő választ kaptam, amelyet utólag írásom cí-méül is választottam: Bú-csú a várostól.

— Rengeteg élmény fűz Szegedhez. Szerettem, és szeretem ezt a várost, de igazán nem találtunk egy-másra. En nem tudom elvi-selni a mozdulatlanságot, a konzervativizmust. Nem va-gyok Don Quijote-típus, nem szeretek szélmalomhar-cot vívni. Megcsinálom mi-gam, amit akarok, megte-remtem magamnak azt a körülményt, amely mun-kámhoz kell, nem vagyok csodaváró. Az újabb meg-hívás svájci és franciaországi kiállításra erőt és biztonsá-got ad. Mindennap dolgoz-ni és találkozni, ez az én életformám. Mert a kor, a hely és a művész viszonya határoz meg egy-egy mű-alkotást. Állandó készenlet a szakmában, tudva, mi törté-nik a világban. Hiszem, hogy 80 kilométerrel árrebb megadja ezt a lehetőséget az a város.

Utószó helyett: Gerle Margit keramikusként, és művész-társa, férje, Benes József csomagol. Néhány nap múlva szomszéd me-gyénkben, új otthonukban, Kecskeméten folytatják azt, amit Szegeden csak elkezd-tek.

Czakó János

A Dialógus folytatódik

„Történelmi esemény tanúi és cselekvő részesei va-gyunk” — mondta a főiskola rektora, s aligha volt sok túlzás kijelentésében. Valószínűleg először fordult elő, hogy marxista kutatók és oktatók egy csoportja „hivatalos” lá-toogatást tett a Hittudományi Főiskolán. Az olvasók közül sokan talán azt sem tudják, hol van Szegeden ez a fő-iskola, hiszen szerényen húzódik meg a Dóm téren, az egyetemi intézetek között, s a bejáratát tábla sem jelzi. Itt zajlott le a napokban ez a „történelmi” találkozás, s hozzátehetjük: nem kevés tanulsággal.

A Dialógus — így, nagy kezdőbetűvel — az állam és az egyházak, a marxisták és a hívők párbeszédét jelenti, s nem csak hazánkban, ha-nem szerte Kelet-Európában is. Hosszú ideig azonban csak a politika egyes konkr-ét területeire korlátozódott, ez a főként taktikai együtt-működés. Gyakran kísérté (s némely országban kíséri ma is) kölcsönös gyanakvás vagy óvatos fenntartás ezt a politikát. Társadalmi fejlődésünk bizonyos zavarai, a szocialista országok egymás közti kapcsolataiban jelent-kező feszültségek és ellen-tétek az elmúlt néhány év-ben olyan helyzetet terem-tettek, hogy az egyházak és az állam kölcsönösen túl-léptek az elvi politikai vi-szonyokon. Elég utalni a ká-bítószerezés, az ifjúsági bü-nözés elleni küzdelemre, vagy legújabbban az erdélyi menekültek megsegítésé-re.

Abban a helyzetben, ami-kor a társadalom fejlődése-nek előmozdítására új köz-megegyezést kell a pártnak kialakítania, amikor újjá-alakulnak a belpolitika pá-lyái, és új résztvevők tűn-nek föl ezeken a pályákon, akkor változásokra van szükség az egyházakkal va-ló együttműködés területén is. Nem protokolláris akci-ókat kell szervezni, hanem az új, hatékonyabb lehetősé-geket kell feltárni. A derűsen bólogató békepapok kora lejárt. Ezért elengedhetet-len az ideológiai és a tudom-ányos párbeszéd is a két fél között.

Legelső és legfontosabb

feladat a helyzet reális fel-mérése és értékelése. Bár-milyen nehéz is pontosan meghatározni ma a vallásos állampolgárok számát (er-ről nincs is hivatalos fel-mérés), óvatos becslések szerint is honfitársaink 40-50 százaléka hívő. Nélkülük tehát nem jöhet létre a vá-gyott és tartós közmegegye-zés: a hívőknek is cselekvő részt kell kapniuk az átala-kítás, a társadalmi-gazdasá-gi reformok végrehajtásá-ban.

Hazánk a tudományos együttműködésben is úttörő szerepre vállalkozott. 1986-ban rendezték Budapesten az első olyan nemzetközi ta-nácskozást, melyet közösen szerveztek marxista és ke-resztény társadalomtudósok. Az azóta elhunyt Lukács Jó-zsef, valamint Ancsel Éva voltak a motorjai ennek a tanácskozásnak, de emlí-tetjük a katolikus filozó-fiaprofesszor, Nyíri Tamás nevét is. Az ember és társadalmi szerepe, az erkölcs, és annak értékei voltak azok az izgalmas tudom-ányos kérdések, melyek a konferenciát méltán emel-ték a nemzetközi érdeklő-dés homlokterébe. Azóta ki-derült, hogy a mai magyar társadalmi megújulásban is kulcsszerepet játszanak ezek a problémák.

Csongrád megyében és Szegeden ugyancsak 1986 óta működik a párt oktatá-si igazgatósága mellett egy valláseméleti, vallástörté-neti és világnézeti kutatói és előadói csoport. Ennek tagjai legfontosabb felada-tuknak tekintik a Dialógus

tudományos hátterének fej-lesztését, amellelt ismeret-terjesztést végeznek, s ter-mészetesen időnként kon-ferenciákon számolnak be kutatási eredményeikről. Ez év tavaszán épp a Lukács József emlékére szervezett tudományos tanácskozáson szerepeltek együtt a mar-xista kutatók a szegedi ka-tolikus tudósokkal. Az elő-adások nyomán kiderült az is, hogy noha egy városban élünk, alig ismerjük egy-mást. Ma már a múlté a kölcsönös ellenségségzet, visszaszorult a leegyszerűsítő valláskritika, de ezek helyébe csak akkor léphet iga-zi tudományos párbeszéd és vita, ha alaposan ismerjük egymást. Így jött létre a bevezetőben említett láto-gatás, melynek sikerét leg-jobbban az mutatja, hogy időtartama kétszerese lett a tervezettnek.

Sajátos világot ismertünk meg, melynek sok külön-legessége van, de kiderült az is, hogy gondjaink kö-zösek. Az oktatási feltételei hasonlóképpen hiányosak, kevés a pénz, sok a feladat, a tanároknak gyakran nincs elég idejük a tudom-ányos kutatásra. Komoly tanulság viszont, hogy a ki-próbált, régi értékeket ér-demes megőrizni, hogy szer-teagazó nemzetközi kapcsola-tokkal lehet csak színvo-nalat tartani, és sorolhat-nánk. A találkozó végén újabb összejevetelben, köl-csönös előadásokban, és to-vábbi együttműködésben ál-lapodtunk meg.

A főiskola bejáratá fölött Szt. Ágoston reliefje lát-ható. A nagy filozófus több mint másfél ezer éve arról elmélkedett, hogy a társa-dalmat szövetségre lépett egyedek alkotják, s kereste az egyén helyét és szerepét a társadalomban. Joggal je-gyezte meg egyikünk a ka-pun kijövet a domborműre mutatva: a Dialógus még vele is folytatódik.

Révész Mihály

A Dugonics Társaság megalakulása elé

A Délmagyarország de-cember 14-i számában Csong-rád Győző régi térvének el-képzését olvasva, miszerint meg kellene ismét alakítani a Dugonics Társaságot, egy időzetből indulok ki: „Itt volna hát az idő, hogy a hármas célzatú — tudom-ányos, irodalmi és művészeti társaságot, a régi szellemet megbecsülve, új tartalom-mal följútsuk.” Ami most írásra késztet, az a „há-rmas célzatú” meghatározás. Magam a Magyar Orvosirók

és Képzőművészek Körének vagyok alelnöke, és tudom, mennyi vád ér bennünket, hogy az orvos természet-tudománnyal, és ne művészet-tel foglalkozzon! Maradjon a kaptafájánál. C. P. Snow szerint is „két kultúra” van, tudomány és művészet, ezek pedig ellentétes pólust kép-viselnek. Ezzel szemben P. Hatal, a magyar származá-sú tudós szerint, a művé-szet és tudomány közös di-namika, az alkotás folya-matában a művészet és a

tudomány határai, határvo-nalai elmosódnak. Ezek va-lójában kiegészítő, sziszte-mák, rajtuk keresztül és ál-taluk fejezi ki és magyaráz-za az emberiség a valósá-got! Magam azt gondolom, hogy az emberben nem tud kettéválni, nem tudja egy-mást tagadni a tudomány és a művészet! Dugonics And-rás, a paptanár — fizikát tanított! — Természet-tudom-ányra oktatta a tanulókat — egyik fele fizikus volt, a másik fele irodalmár! Mond-ják is, hogy a gyógyítás va-lahol művészet. Az iroda-lom is, valahol — tudom-ány.

Természetesen, a Dugo-nics Társaságnak nem csak az lenne az egvedüli célja, hogy a „két kultúra elvá-laszthatatlanságára” felhív-ja a figyelmet. De képvisel-hetné azt az elvet, hogy a világ az emberben egysé-ges! És talán éppen egy „hármas célú” társaság tud-ná ezt a gyakorlatban meg-valósítani. Ezért is legyen újra Dugonics Társaság Sze-geden. Valami egységet kép-viselt ez a társaság, a „lite-rátus főkapitány”-tól Ab-rahám Ambruson keresztül Sik Sándoron át, az írókkal közösen. Egybefonta Be-rettz Pétert és Ortutay Gyu-lát, Löw Immánuel és Tö-mörkény Istvánt. Ma ezt békés egymás mellett élés-nek nevezhetnénk. Néppel, értelmiséggel, mindenkivel — egyaránt.

Veress Sándor

Karácsonyi ajándék

meg reggel, délben, este, és amikor kedd esteken misére hívja a híveket.

Az épületegyüttes így a maga teljességében őrzi a tápai nincstelenség és szegénység évszázadait. Hoz-zá fogható népi műemlék-ek hazánkban aligha ta-lálkozunk. Evekkel ezelőtt született meg a gondolat, hogy amikor a temető ke-gyeleti időszakának máso-dik szakasza is lezár, a kápolna körül marad-jon ezer négyszög.

let, amelyben katolikus te-metőmúzeumot kell léte-síteni. Erre körülbelül 2000-ben kerülne sor. Ad-dig viszont nagyon ügye-ni kell az épületekre. A ká-polnával nincs olyan nagy gond, mint a többi épület-tel. A lakások vízesek, a tetőzetet már csak szentlé-lek (meg a pókhálószevot-rendszer) tartja. A lakás földes, benne fa- és szén-tüzelésű sparheld ad kevés

meleget. Az is addig tart, amíg egy komolyabb szél nem kergetődzik odaikint, a szélkissasszonyok egymás elől a rozoga ablaknyílá-sokon suhannak be a la-kásba. A sötét lakásba.

Néhány hónappal ezelőtt a hívek adományaiból két szép csillárt vásárolt Mu-rányi plébános, amelyek már kedves-szép fényt árasztanak a kis kápolná-ban. Ha már a karóról be-kötöttet a villany — gon-dolta —, miért ne világít-hatna a lakásban is? Meg-értő támogatói megint csak a hívek voltak, mi-nek eredményeképpen fény gyulladtott — Gu-biéknál is. Mindez a falu villanyosítását követően 40, a kápolna építése után pedig 108 évvel! Ezzel Táp-pén véglegesen megszűnt a petróleumlámpás világí-tás. S ez úgy hiszem, nem csak Gubiéknak jelent legszébb karácsonyi aján-

dékot, hanem a falu népé-nek is. Annál is inkább, mivel az épületegyüttest egyre több érdeklődő láto-gatja, úgy is, mint helyi műemléket, amelynek ig-azi felfedezését már az idei Szent Mihály-napi búcsú alkalmával is tapasztal-hattuk: ezek néztek be, közülük sokan keresvén a pénzes dobozkat is, jelét adva annak, hogy az érte-kes épületegyüttes meg-mentésében segíteni akar-nak. A napokban kiláto-gattam Gubiékhöz. Este volt. Nem égett a villany. Csak akkor kattantotta föl az idős asszony, mikor be-léptem. Eg a villany! — mondta könnyeitől ragyo-gó arccal. A legszebb ka-rácsony lesz ez nekünk, pedig azt hittem, hogy az én hajlékomat sohasem világítja be igazi fény, nem vasalhatok villany-vasalóval; a tévé, azt hi-szem, továbbra is álom marad a számomra — de hát ezt is nagyon köszö-nöm.

Ifj. Lele József